

גמרא:

שנינו במשנה: אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין:

מקשה על כך הגמרא: **בשלמא מן הנשואין** נחא שהיא מוכרת שלא בבית דין **משום מזוני**,⁽¹⁵⁾ שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיודקק לה בית הדין.

ב-צ **אלא מן האירוסין**, שלכתובה היא מוכרת — **מאי טעמא** דחכמים שהיא מוכרת אפילו שלא בבית דין! ?

אמר פירש עולא את טעם הדין שאף לכתובה מוכרת אלמנה שלא בבית דין, שהוא **משום חינא**, שאם יהא לה נוח לגבות כתובתה, ימצאו אנשים חן בעיני הנשים לינשא להן, כי יודעות הנשים שאם יגיע לה כתובה, תוכל לפורעה בקלות.⁽¹⁾

רבי יוחנן אמר טעם אחר לגביית כתובה על ידי אלמנה אפילו בלי בית דין:

לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין.

מאי בנייהו בין עולא לרבי יוחנן?

[ראה תוספות לעיל פד א], דהא אמרינן בהדיא בכולא תלמודא: יותר מהשאישי רוצה לישא אשה רוצה לינשא, [ועוד הקשה עליו מן הסוגיא כאן, ויתבאר בהערות בהמשך]. והמאירי כתב על קושיא זו: "היכא דמתבזיין דילמא מימנעי".

והריטב"א פירש כפירוש ר"ח "משום חינא, שתמצאנה חן בעיני האנשים, כי כשתגבה כתובתה מהרה שלא בטורח, יקפצו עליה בעלים".

והמאירי הביא פירוש: שתהא האשה נושאת חן בעיני האנשים ויקפצו לנושאם, ובזיונן מפקיעתן בכך, שחוששים שמתוך רשתתן הוא. ב. כתב ב"בית יעקב": אף שארוסה לא תיקנו לה חכמים כתובה כלל רק אם כתב לה, וזה אינו אלא כמתנה בעלמא, מכל מקום כיון שהוצרכו לתקן באלמנה מן הנשואין במקום שאין לה מזונות שתמכור שלא בבית דין משום חינא, ובארוסה כשכתב לה הרי ודאי על דעת שיהיה דין הכתובה כדין הנשואה, לכן גובה כתובתה שלא בבית דין.

ומה שכתב "במקום שאין לה מזונות", אין צורך לזה אלא לפי שיטת הריטב"א ו"אחרים

אלמנה מן הנשואין מוכרת אפילו לכתובתה שלא בבית דין, כי כל שיש לה מזונות טוב הוא ליתומים שתמכור לכתובתה ואפילו שלא בבית דין כדי שתפסיד את מזונותיה, שהמוכרת לכתובה הרי היא מפסידה את מזונותיה, וכמבואר בעמוד ב ולפי שיטתם לשון המשנה מדוקדק; [וכן הביא ב"פני יהושע" בשם "אחרים מפרשים" בר"ן, וראה מה שהקשה הר"ן על שיטה זו ודחאה, ומה שכתב על זה ב"פני יהושע"].

15. כתב ב"פני יהושע", שלפי שיטת "אחרים מפרשים" שבר"ן המובאת בהערה לעיל, נחא לשון הגמרא שאמרה "משום מזוני" ולא "למזוני", כי כל שיש לה מזונות, הרי היא מוכרת אפילו לכתובה שלא בבית דין.

וכבר הרגיש בזה הר"ן [המפרש כרש"י], וכתב: **כלומר**: משכחת לה שמוכרת שלא בבית דין למזונות, כדי שלא תהא יושבת ומתענה.

1. א. כן היא שיטת רש"י בכל מקום בפירוש "חינא", דהיינו שהאנשים ישאו חן בעיני הנשים; אבל הריטב"א כאן כתב "והקשו עליו

מפרשת הגמרא איכא בינייהו:

גרושה אם היא מוכרת לכתובהה שלא בבית דין.

כי למאן דאמר — עולא — משום חינא מוכרת אשה לכתובהה שלא בבית דין, אם כן אף הגרושה מוכרת לכתובהה שלא בבית דין, שהרי:

גרושה נמי בעיא חן, כלומר: בשעה שהאשה באה לינשא חושבת היא גם על אפשרות של גירושין, ורוצה היא להיות בטוחה בכתובהה גם במקרה של גירושין, ואם לא תהא בטוחה בכך, לא ימצאו האנשים חן בעיניה להנשא.⁽²⁾

ואילו למאן דאמר — רבי יוחנן — שהטעם הוא לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, אין זה שייך אלא באלמנה, אבל גרושה לא איכפת ליה לבעלה שתתבזה.⁽³⁾

תנן במשנה הבאה כרבי יוחנן, שהרי שנינו: וגרושה לא תמכור אלא בבית דין!

בשלמא למאן דאמר — רבי יוחנן — שהטעם הוא לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, ניחא שהגרושה אינה מוכרת שלא בבית דין, ומשום דגרושה לא איכפת ליה שתתבזה, וכפי שנתבאר.

אלא למאן דאמר — עולא — שהטעם הוא משום חינא, והרי גרושה נמי בעיא חן וכפי שנתבאר, ולמה לא תמכור כמו האלמנה שלא בבית דין?!

ומשנינן: הא מני [מי הוא] התנא ששנה את המשנה הבאה — רבי שמעון דמשנתנו היא, הסובר: שכל המוכרת לכתובה אינה מוכרת אלא בבית דין, הרי שהוא לא חושש לחינא, ולכן אף גרושה אינה מוכרת אלא בבית דין.

תמהה הגמרא על התירוץ: אי — המשנה הבאה שהגרושה לא תמכור אלא בבית דין — רבי שמעון היא, הא כבר תנא ליה רישא במשנתנו:

”מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין” כיון שלכתובה היא מוכרת, וממילא הוא הדין בגרושה שאינה מוכרת אלא לכתובה?!

ומשנינן: צריך רבי שמעון להשמיענו שאף הגרושה לא תמכור לכתובהה שלא בבית דין, ואף שהשמיענו כבר דין זה באלמנה מן האירוסין.

כי מהו דתימא [שמא תאמר]: אלמנה מן האירוסין הוא דסבר רבי שמעון שלא לחוש לחינא, כיון דלא נפיש חן דידה, כלומר: לא

מפרשים” שבר”ן [הובאו בהערה בעמוד א], אבל לשיטת רש”י אין צורך לזה.

2. כתב רש”י: שהרי תקנת חכמים היא ולא מאהבת האיש, הלכך מה לי אהובה ומה לי שנואה.

ופירוש זה אינו אלא לרש”י לשיטתו, אבל לשיטות הראשונים המפרשים משום חינא,

שהוא כדי שתוכל להנשא בקלות ויקפצו עליה בעלים, מתבאר הגמרא כפשוטה ”גרושה נמי בעיא חן”, שהרי גם היא צריכה להנשא.

3. כתב כאן המאירי: וגרושה יראה מתלמוד המערב שאף על כבודה אדם חס ושתהא רשאה למכור שלא בבית דין, והוא שאמרו שם ”כשם שאדם חס על כבוד אלמנתו, כך אדם חס על

מזונות לא תמכור אלא בבית דין, שהרי מילת "כל" לאתויי מאי?

וכי לאו לאתויי גרושה מן הנשואין (5) שאף היא לא תמכור אלא בבית דין, ואם כן למה לו לרבי שמעון לחזור ולומר שגרושה המוכרת לכתובתה לא תמכור שלא בבית דין?!

ומשנינן: לא כאשר פירשת ש"כל" שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין, בא לרבות את הגרושה, כי את זאת לא השמיענו רבי שמעון אלא במשנה הבאה.

אלא "כל" שאמר רבי שמעון במשנה הראשונה לאתויי אלמנה מן הנשואין (6)

ירע בעיני הנשים שזו מתקשה בפריעת הכתובה, כיון שלא היתה לה עדיין חיבת ביאה, ולא יימנעו משום כך מלהינשא לאנשים.

אבל גרושה דנפיש חן דידה מאחר שכבר היה לה חיבת ביאה, אימא אף רבי שמעון מודה שתביעי חן, ותמכור אפילו שלא בבית דין. (4)

לפיכך קא משמע לן רבי שמעון, שאף הגרושה — כיון שאינה מוכרת למזונות אלא לכתובה — לא תמכור שלא בבית דין.

ואכתי תמהינן: הא נמי תנינא בדברי רבי שמעון שבמשנתנו, שאמר: "כל" שאין לה

דאלמנה מן האירוסין "לא נפיש חן דידה" כיון שאין לה תוספת "שלא כתב לה — את התוספת — אלא על מנת לכונסה", מה שאין כן גרושה "נפיש חן דידה" שיש לה גם תוספת כתובה, והיה מקום לומר הואיל ויש לה לגבות כל כך אימא שתמכור שלא בבית דין.

ונראה מדבריהם שאף לתוספת כתובה מוכרת אשה שלא בבית דין לדעת חכמים, וכן מבואר בתוספות ד"ה מכרה; אבל הריטב"א [נדפס בתחילת הפרק] כתב: מסתברא שלא אמר ותמכור שלא בבית דין אלא לעיקר כתובה, דבהא חששו לחינא או שלא תחבזה בבית דין, אבל לא לענין תוספת, ראה שם.

5. ואין לומר ש"כל" בא לרבות רק גרושה מן האירוסין שלא היה לה חיבת ביאה, כי זה אין צורך ללמדנו, שקל וחומר הוא מאלמנה מן האירוסין שכבר למדנו, רש"י.

6. ואף שברש"י כתוב "מגורשת ואינה מגורשת, ומן האירוסין", נתבאר על פי המהרש"א שכתב

כבוד גרושתו, דאמר רבי יעקב בר אבא "ומבשרך אל תתעלם" זו גרושתו, והאריך הירושלמי בזה; "ומכל מקום אין אנו פוסקים כן לענין הלכה זו, שלבזוי בפני בית דין מיהא, אינו חושש עליה, ומתוך כך אינה מוכרת אלא בבית דין".

4. כן פירש רש"י, והוא לפי שיטתו ש"חינא" היינו חן איש שנישאת לו על האשה; ולשיטת הר"ח ש"חינא" פירושו חן אשה על האיש שבא לישאנה עתה, פירש הריטב"א: "אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש לן טעם חן דידה, כלומר: שאין צריכה לנו כל כך ליתן חן, כי חינה עמה כיון שלא נכנסה לחופה, אבל גרושה דנפיש חן דידה, כלומר: דנפיש לן טעם חן דידה, אימא נתקין לה משום חינא לרבי שמעון. ולשונו משמע שהאלמנה מן האירוסין היא בתולה, ואילו הגרושה היא בעולה; ואולם התוספות כתבו בפירוש שני "שהיא צריכה חן יותר לינשא, שהיא בזויה יותר מן האלמנה". ובפירוש ראשון פירשו התוספות לפי ר"ח,

שטעם גביית כתובה שלא בבית דין הוא לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, ניחא שאף יורשיה מוכרים שלא בבית דין, ומשום:

דכי היכי דאיחי לא ניחא ליה דתתבזי [כשם שאין הוא רוצה שתתבזה היא בבית דין], אף יורשיה נמי לא ניחא ליה דליבזו [אין הוא רוצה גם בבזיון יורשיה].

אלא למאן דאמר — עולא — שהטעם הוא משום חינא, תיקשי: למה יורשיה מוכרים שלא בבית דין, והרי יורשיה שהם אנשים ולא נשים מאי חן איכא שהרי לא איכפת לזכרים לטרוח בבית דין! (9)?

תרגמה עולא: הכא במאי עסקינן כגון שירשתה בתה או אחותה שהן נשים.

מתניתין:

מכרה האלמנה את כתובתה או את מקצתה, הרי זו הפסידה את מזונותיה.

וכן אם משכנה האלמנה את כתובתה או את מקצתה הפסידה את מזונותיה.

וכן אם נתנה האלמנה במתנה את כתובתה לאחר, או את מקצתה.

שהיא מגורשת ואינה מגורשת [ספק מגורשת], (7) שאינה מוכרת לכתובתה שלא בבית דין, היות ואין לה מזונות אלא לכתובה היא מוכרת, וכל שאין לה מזונות לא תמכור שלא בבית דין; ובאה המשנה להשמיענו בדרך אגב דין זה עצמו שהמגורשת ואינה מגורשת מן הנשואין ונתאלמנה אין לה מזונות, ומשום שמספיקא אין מוציאין ממון. (8)

וכדרכי זירא!

דאמר רבי זירא: כל מקום שאמר: מגורשת ואינה מגורשת, בעל חייב במזונותיה, ומשמיעתנו המשנה, שדוקא בעל הוא שחייב במזונותיה משום שהוא מעכבה לינשא לאחר, אבל משמת הבעל שוב אין לה על היתומים מזונות, ונמצא שלכתובה היא מוכרת, ולכן לא תמכור אלא בבית דין.

תא שמע ברייתא כרבי יוחנן:

כשם שמוכרת אלמנה עבור כתובתה שלא בבית דין.

כך אם מתה האלמנה, הרי יורשיה יורשי כתובתה מוכרים לגביית הכתובה שלא בבית דין.

בשלמא למאן דאמר — רבי יוחנן —

8. כן פירש רש"י; אבל התוספות תמהו עליו, שהרי זה פשיטא, כיון שהלכה היא "המוציא מחבירו עליו הראיה"!? ופירשו באופן אחר.

9. לשון רש"י הוא: "מאי חן איכא, הרי הנטרחים לבית דין אנשים הן"; וכתב על זה הריטב"א: אינו נכון, דהא ודאי כל שכן שימצאו האנשים חן בעיני הנשים, כשלא נטריח אפילו

על רש"י שאי אפשר להולמו, וטעות וערוב דברים יש ברש"י; וראה "פני יהושע" "הפלאה" ו"בית יעקב".

7. כגון מי שזרק לה בעלה את גיטה, ואין ידוע אם הגט היה קרוב לו ולא הועיל הגט לגרשה, או שהיה הגט קרוב לאשה, והועיל הגט לגרשה.

מוכרת היא לכתובה אפילו ארבעה וחמשה פעמים להיפרע כתובה מעט מעט, ואף על פי כן מוכרת היא – בינתיים עד שתגמור למכור את הכתובה – למזונות שלא בבית דין, כי במכירת מקצת כתובה לא הפסידה את מזונותיה.⁽¹¹⁾

וכותבת – אם תרצה, ועצה טובה היא –

ולפיכך: בכל האופנים האלו לא תמכור את השאר אלא בבית דין, כי היות והפסידה את מזונותיה, בהכרח שמוכרת היא עכשיו לכתובה, ומשנתנו רבי שמעון היא [במשנה לעיל], הסובר שאין אשה מוכרת שלא בבית דין אלא למזונות.⁽¹⁰⁾

וחכמים אומרים:

היא מוכרת לכתובה שלא בבית דין – לפי דעת רבי שמעון – אלא כשיש לה מזונות. ב. הוקשה לתוספות לשון המשנה "מכרה כתובה וכו' לא תמכור את השאר וכו'", והרי כיון שמכרה את כתובה מה יש לה למכור עוד?!

ופירושו: מכרה את המנה ומאתים, שוב לא תמכור את התוספת אלא בבית דין; וזה הוא לפי שיטתם [לעיל בד"ה אלמנה], שלפי חכמים החלוקים על רבי שמעון שאף לכתובה היא מוכרת חוץ לבית דין, הרי היא מוכרת אף בשביל התוספת חוץ לבית דין, והיינו שהשמיעתנו המשנה כאן שהיא כרבי שמעון, שלא תמכור לתוספת חוץ לבית דין כיון שלשיטתו אף לעיקר כתובה אינה מוכרת חוץ לבית דין; ואולם הריטב"א בתחילת הפרק כתב, שלכולי עלמא אינה מוכרת לתוספת חוץ לבית דין.¹⁰

11. כן פירש רש"י, ומשמע מפירושו שלא נחלקו חכמים על תנא קמא בדין מכירה שלא למזונות חוץ לבית דין, וכולם כרבי שמעון הם סוברים, אלא שנחלקו אם מוכרת היא לכתובה ובבית דין כדעת תנא קמא, או שמוכרת היא למזונות וחוץ לבית דין כדעת חכמים.

וכן כתבו התוספות שחכמים סוברים כרבי שמעון, אלא שהם מפרשים את המשנה באופן אחר, [ודבריהם מתבארים כאן כפי ששמע מדברי ה"פני יהושע" כאן בהבנת דבריהם וראה

לירשיה לבוא בבית דין; ומיהו אין זו קושיא כל כך, דדילמא משום טירחה דידה מימנעא ולא מינסבה, אבל משום טרחה דירשיה לא ממנעה, כיון שהם זכרים שיכולים לבוא לבית דין, פירוש ד"משום חניא" היינו משום טירחה, וזה לא שייך בזכרים, אבל כדי שלא תתבזה בזיון הוא, וזה שייך גם בזכרים; ועל פי פירוש הריטב"א ברש"י נתבאר בפנים.

והריטב"א גופיה על פי דרכו שהוא מפרש "חניא" כהר"ח, שיהיה לאשה חן בעיני הבעלים הבאים לישאנה כשתגבה כתובה בקלות, פירש את הגמרא כפשוטה שיורשים זכרים אינם צריכים חן לינשא.

10. א. כן הוא ביאור המשנה לפי פירוש רש"י, ולשון המשנה: לא תמכור את השאר אלא בבית דין, אין פירושו את שאר הכתובה, כי את הכתובה מעולם לא היתה יכולה למכור שלא בבית דין, אלא כוונת המשנה היא: לא תמכור עבור מה שנתר לה עוד למכור – דהיינו הכתובה מאחר שאת המזונות הפסידה – אלא בבית דין.

ולפי הריטב"א ו"אחרים מפרשים" שבר"ן שהובא בהערה לעיל, פירוש המשנה הוא כפשוטו: עד שלא מכרה את מקצת כתובה והפסידה את מזונותיה היתה מוכרת אפילו לכתובה שלא בבית דין, ועכשיו שמכרה את מקצת כתובה והפסידה את מזונותיה, שוב לא תמכור את שאר הכתובה אלא בבית דין, שאין

כל אלמנה המוכרת למזונות בשטר המכירה:

גמרא:

למזונות מכרתי את הקרקעות האלו, והטעם: היות והיא צריכה לגבות הן למזונות ונן לכתובה, אם לא תכתוב על מה שהיא מוכרת למזונות שלמזונות היא מוכרת, שמא יאמרו הבריות אף על אותן קרקעות שמכרו הבית דין לכתובה, שאף הן למזונות נמכרו, ורעבתנית היא זו, ומאחר שאותן קרקעות הנמכרות למזונות כתוב בהם שלמזונות הם נמכרו, יבינו שהקרקעות האחרות לא נמכרו אלא לכתובה.

שנינו במשנה: מכרה כתובתה או מקצתה וכו' לא תמכור את השאר אלא בבית דין:

מפרשת הגמרא: **מתניתין מני**, כלומר: תנא קמא דמשנתנו הסובר שבמכירת מקצת הכתובה הרי היא מפסדת את מזונותיה, כדעת מי הוא?

ומפרשינן: **רבי שמעון היא!**

וגרושה לא תמכור לכתובתה **אלא בבית דין**.⁽¹²⁾

דתניא: מכרה את כל כתובתה, או שמשכנה את כל כתובתה, או שעשתה את

עוד מה שכתב בזה, ובהפלאה במשנה לעיל בעמוד א, נראה שהבין לא כן את דבריהם], ופירושה הוא על דרך שיטת הריטב"א והאחרים מפרשים שבר"ן, שמוכרת אשה אף לכתובה אם על ידי זה תפסיד מזונות:

תנא קמא סובר [וכפי שנתבאר בהערה לעיל]: אין היא מוכרת אלא את מקצת הכתובה חוץ לבית דין, אבל את שאר הכתובה אינה מוכרת חוץ לבית דין, כי כבר הפסידה את מזונותיה, ולכתובה — במקום שאינה מפסידה על ידי זה את מזונותיה — אינה מוכרת חוץ לבית דין.

חכמים סוברים: מוכרת היא את כתובתה אפילו בארבעה וחמשה פעמים, ולא מיבעיא שבפעם הראשונה היא מוכרת חוץ לבית דין כיון שעל ידי מכירתה לכתובה תפסיד בסופו של דבר את מזונותיה, אלא אף את שאר מכירותיה היא מוכרת חוץ לבית דין, כי עדיין לא הפסידה את מזונותיה עד שתמכור את כל כתובתה חוץ לבית דין.

ולשון המשנה מבואר בדבריהם שהוא

מתפרש כך: מוכרת היא לכתובתה אפילו ארבעה וחמשה פעמים — ומוכרת בינתיים למזונות — שלא בבית דין [אכתובה קאי, או על שניהם], כלומר: מוכרת היא ארבעה וחמשה פעמים את כתובתה ולא הפסידה מזונות שעדיין מוכרת היא להן, והיות שלא הפסידה את מזונותיה ותפסידם רק בסוף המכירה לכן מוכרת היא את הכתובה ארבעה וחמשה פעמים שלא בבית דין.

12. בביאור פיסקא זו משמע בגמרא לעיל בעמוד זה שנחלקו עולא ורבי יוחנן:

לדעת עולא: אפילו לחכמים החולקים על רבי שמעון לא תמכור חוץ לבית דין, כיון שאין שייך בה הטעם "אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין".

לדעת רבי יוחנן: פיסקא זו היא לדעת רבי שמעון בלבד שאין מוכרת לכתובה חוץ לבית דין, והרי גרושה אין לה אלא כתובה.

פרט לבוגרת שכלו מקצת בתוליה שאף היא אינה מותרת לכהן גדול, דברי רבי מאיר.

רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירים בבוגרת לכהן גדול.

וקא סלקא דעתין בביאור מחלוקתם:

דברי מאיר סבר: כיון שכלו לבוגרת מקצת בתוליה, ו"מקצת בתולים אינו ככל בתולים" לכן היא פסולה לכהן גדול.

ורבי אלעזר ורבי שמעון סוברים: "מקצת בתולים ככל בתולים", ולכן כשירה הבוגרת שיש לה מקצת בתולים לכהן גדול.

הרי שסברתם כאן היא בהיפך מסברתם לענין מקצת כסף?!?

ומשנינן: לעולם דעת רבי מאיר היא ש"מקצת כסף ככל כסף" ואף "מקצת בתולים ככל בתולים" ורבי שמעון חולק, ואולם התם גבי בוגרת שרבי מאיר פוסלה ורבי שמעון מכשירה בקראי פליגי [בדרשת המקראות הוא שנחלקו]:

רבי מאיר סבר:

אילו היה אומר הכתוב "בתולה" בלבד, היה

כל כתובתה אפותיקי [שעבוד לפריעת חוב] לאחר, שוב אין לה מזונות דברי רבי מאיר⁽¹³⁾, וזו היא דעת חכמים במשנתנו.

רבי שמעון אומר:

אף על פי שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מהציתה, איבדה מזונותיה, והשאר לא תמכור אלא בבית דין⁽¹⁴⁾, וזו היא דעתו של תנא קמא שבמשנתנו.⁽¹⁵⁾

למימרא [האמנם] דרבי שמעון — הסובר שאפילו לא מכרה אלא את מקצתה איבדה את מזונותיה — סבר: דלא אמרינן "מקצת כסף ככל כסף", כלומר: אין אומרים שמקצת חוב הכתובה שעדיין נשאר על היתומים הרי הוא כאילו כל חוב הכתובה מוטל עליהם, ולא תפסיד מזונות.

ורבנן — רבי מאיר הסובר שלא הפסידה מזונותיה — סברי: אמרינן "מקצת כסף ככל כסף", והיות ומקצת חוב הכתובה עדיין הוא חוב על היתומים, הרי זה כמי שכל חוב הכתובה עליהם ולא הפסידה מזונותיה.⁽¹⁶⁾

והלוא תיקשי: הא איפכא שמעינן להו [הרי מצאנו את שיטותיהם הפוכות בזה]!?

דתניא: כתיב גבי כהן גדול: "והוא אשה בבתוליה יקח" ולא את שאינה בתולה:

ולשונו צריכה ביאור שבגמרא אוקמוה כרבי שמעון שהמוכרת מקצת כתובתה הפסידה מזונות, ולא כרבי שמעון דמכירה חוץ לבית דין, וצריך תלמוד.

16. א. ראה מה שתמה כאן ה"פני יהושע", ובמה שכתב על לשון רש"י שכתב "לא אמרינן מקצת כסף, מוהר הבתולות".

13. כן כתב רש"י, וכן מוכח בהמשך הסוגיא, אבל בתוספתא ליתא כמבואר במסורת הש"ס.

14. כן הוסיף המהרש"ל.

15. רש"י במשנה כתב: רבי שמעון קאמר לה דאמר אין מוכרת שלא בבית דין אלא למזונות, וזו וכו' והכי מוקי לה בגמרא כרבי שמעון,

והוסיף הכתוב ואמר: "בבתוליה" כדי צא-א ללמד: עד שיהיו כל בתוליה קיימין לענין בעילה, (1) שלא נבעלה כלל, בין בכדרכה בין שלא כדרכה, והנבעלת שלא כדרכה נפסלה לכהן גדול.

מעשה בהיא איתתא דתפסה כסא דכספא [תפסה כוס של כסף] במקצת כתובתה, ובאה וקתבעה מזוני [תבעה מזונות].

אתאי לקמיה דרבא [באה האשה לפני רבא]!

אמר להו רבא ליתמי:

זילו הבו לה מזונות [תנו לה את מזונותיה שלא הפסידתם בתפיסה למקצת כתובה] —

כי לית דחש להא דרבי שמעון [אין מי שיחוש לשיטתו של רבי שמעון], דאמר: לא אמרינן "מקצת כסף ככל כסף"; אלא, כיון שלא תפסה אלא מקצת כתובה, ועדיין נשאר מקצת כתובה חוב על היתומים, הרי זה כאילו נשאר עדיין כל חוב הכתובה על היתומים, ולא הפסידה את מזונותיה. (2)

משמע: אפילו מקצת בתולים, ד"מקצת בתולה ככל בתולה". (17)

וכיון שאמר הכתוב "בתוליה" משמע עד דאיכא כולהו בתולים, ולהוציא את הבוגרת שכלו מקצת בתוליה, ולכן אוסרה רבי מאיר לכהן גדול.

והוסיף הכתוב ואמר: "בבתוליה" בי"ת יתירא, כדי ללמד: רק במקום בתולים הקפיד הכתוב שתהיה בתולה, ולכן: בכדרכה אין, אם נבעלה כדרכה אכן פסולה היא לכהן גדול, אבל אם נבעלה שלא כדרכה לא נפסלה לכהן גדול. (18)

רבי אלעזר ורבי שמעון סברי:

אילו היה אומר הכתוב "בתולה" בלבד — שלמה שלא כלו אפילו מקצת בתוליה הוה משמע, ד"מקצת בתולים לאו ככל בתולים".

ומאחר שאמר הכתוב "בתוליה" ללמד הוא בא שאפילו במקצת בתולים די, וכשירה הבוגרת לכהן גדול.

לדרוש "בבתוליה עד שיהיו כולן קיימין בין כדרכה בין שלא כדרכה", ראה שם.

1. א. כן כתב רש"י, וכוונתו, דלרבי אלעזר ורבי שמעון הרי אין צריך שיהיו כל בתוליה קיימין, שהרי הם מכשירים הם את הבוגרת, ולכן פירש שיהיו כל בתוליה קיימין דרך בעילה, ולא בתולים ממש; והתוספות פירשו באופן אחר, ונראה מדבריהם שאין הם גורסים "כל" בתוליה. ב. כתב רש"י ביבמות נט א "כיון דאיתרבאי בוגרת להתירא איצטריך למיסר שלא כדרכה".

2. ראה ברי"ף לעיל [נה ב מדפי הרי"ף] שהקשה מכאן על מה שמסיקה הגמרא לעיל צו א,

ב. הקשה הרי"ב"א: הניחא דלרבנן אם מכרה כל כתובה הרי היא מפסדת את מזונותיה, משום דליכא אפילו מקצת כסף, אבל משכנה או עשתה אפותיקי את כל כתובה, הרי יש כאן מקצת כסף "דמסתמא לא משכנה קרקע כתובה בשויו", ולמה הפסידה את מזונותיה?!?

ותירץ: דכיון שהקנתה למלוה כל זכות כתובה לאותו משכון, כפרעון גמור חשיב לגבי האי, וכן כשעשתה אותו אפותיקי.

17. כן נראה לפרש.

18. בתוספות ביארו מנין לו לדרוש כן, ולא